

Stockholm den 17 januari 2025

Till Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

KLYS yttrande över SOU 2024:49 Arbetslöshetsförsäkringen vid störning, kris eller krig

Presentation

KLYS – en samlad röst för Sveriges yrkesverksamma kulturskapare - företräder genom våra 14 medlemsorganisationer nästan 30.000 kulturskapare över hela landet inom alla kultur- och mediebranscher. De allra flesta är frilansare, d v s de har korta jobb i form av visstids- och projektanställningar eller är soloföretagare, majoriteten som enskilda näringsidkare. Många av dem kombinerar dessutom enskild firma med korta anställningar och är s k kombinatörer.

KLYS har fått möjligheten att yttra sig över det aktuella betänkandet och lämnar härmed följande remissvar.

Inledning

Kultur- och mediearbetsmarknaden skiljer sig fortfarande från de flesta andra branscher och utgörs av mycket få fasta anställningar. De allra flesta är frilansare i någon form, antingen genom att de tar korta jobb såsom visstids- och projektanställningar, eller genom uppdrag som företagare. Antalet soloföretagare och kombinatörer är mycket högre på kulturområdet än på arbetsmarknaden i övrigt och har ökat rejält de senaste 20 åren. Ca 60 procent av kulturskaparna har enligt en rapport från Konstnärsnämnden eget företag i någon form, de allra flesta har enskild firma (50 procent av kulturskaparna, jämfört med ca 10 procent på arbetsmarknaden i övrigt). Inom vissa konstområden, t ex bild-, foto och form, är andelen mycket högre, där är drygt 80 % soloföretagare. Andelen kombinatörer är enligt rapporten 23 %, alltså nästan en fjärdedel av alla kulturskapare, jämfört med endast 3 % på arbetsmarknaden i övrigt.

Detta gör att många kulturskapare inte är medlemmar i någon arbetslöshetskassa och därför kan ha svårt att kvalificera sig för arbetslöshetsförsäkring.

KLYS har i många år arbetat för förenklingar och anpassningar av den sociala tryggheten för frilansande kulturskapare, inte minst när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Problemet för soloföretagare att få tillgång till a-kassa blev särskilt uppmärksammat i samband med pandemin, då kulturskapare med enskild näringsverksamhet drabbades särskilt hårt. Dessa hade inte tillgång till s k korttidsarbete, och det dröjde relativt länge in i pandemin innan ett särskilt anpassat krisstöd till enskilda firmor blev sökbart i form av det s k omsättningsstödet.

KLYS välkomnade därför de regellättnader för tillgång till a-kassa för företagare, som regeringen genomförde under 2020 och 2021, och som förlängdes under 2022 och 2023. Dessa var oerhört värdefulla för kultur- och mediesektorn och var avgörande för att företagande kulturskapare skulle kunna återstarta sina verksamheter igen när pandemin klingade av. När de sista a-kasselättnaderna för företag sedan upphörde fr o m 1 jan 2024, mitt i en lågkonjunktur med hög inflation, blev det droppen för dem som klarat sig under pandemin. Under 2024 har vi sett många avvecklingar och konkurser bland företagande kulturskapare till följd av att regellättnaderna försvann helt.

Pandemin har tydliggjort hur utsatta frilansande kulturskapare är i de sociala trygghets-systemen, i synnerhet de enskilda näringsidkarna. Enskilda näringsidkare inom kultur, nöje och fritid samt inom artistisk verksamhet hade ett omsättningstapp på ca 26 % under 2019 och 2020 (enligt SOU 2021:98 Ett förbättrat trygghetssystem för företagare), vilket ligger avsevärt högre än inom andra branscher under pandemin. Det är inte främmande att anta att kulturskapare kommer drabbas hårt även vid framtida störningar och kriser.

KLYS menar att de generella trygghetssystemen måste kunna erbjuda en social trygghet även för frilansande kulturskapare, som är likvärdig med den som erbjuds för tillsvidareanställda.

Synpunkter på utredningens förslag

KLYS välkomnar regeringens initiativ till att stärka en väl fungerande modell för arbetslöshetsförsäkringen under särskilt svåra omständigheter och ytterst vid ett krig, och ställer oss **positiva till merparten av de förslag som föreslås i utredningen.**

KLYS delar utredningens bedömning i avsnitt 4.4.1 att arbetslöshetskassorna behöver bedriva ett systematiskt beredskapsarbete för att kunna säkerställa utbetalning av arbetslöshetsförsäkring i kris och krig. Det är dock viktigt att arbetslöshetskassorna **kompenseras ekonomiskt för de ökade kostnader** som detta beredskapsarbete kommer att innebära för dem, i form av exempelvis ytterligare administrativa bördor. Regeringen bör därför **återkomma med ett riktat stöd till arbetslöshetskassorna** inför implementeringen av de nya bestämmelserna.

Vi delar också utredningens bedömning i avsnitt 6.7 att det finns behov av att kunna betala ut arbetslöshetsförsäkring i syfte att upprätthålla kontinuitet i utbetalningen av arbetslöshetsersättning och **tillstyrker förslaget om att kunna besluta om preliminär a-kassa.**

En sådan preliminär arbetslöshetsersättning måste dock också omfatta de som får ersättning enligt nuvarande regelverk och inte bara det nya regelverk som införs fr o m oktober 2025, åtminstone under övergångsperiod. Vi **avstyrker därför förslaget i avsnitt 6.8.1 i den del som innebär att bestämmelsen endast omfattar dem som får ersättning enligt den nya lagen om arbetslöshetsförsäkring (ALF)**, som vi anser bryter

mot likabehandlingsprincipen i arbetslöshetsförsäkringen. Bestämmelsen riskerar att under en övergångsperiod drabba de personer som omfattas av äldre regler mycket hårt. Det kan särskilt beröra de grupper på arbetsmarknaden som är återkommande arbetsökande och som återgår till tidigare ersättningsperioder över en längre tid, t ex frilansande kulturskapare med korta anställningar och uppdrag.

Vi är också **kritiska till den strikta återbetalningsskyldighet som föreslås** för den enskilde av felaktigt utbetalat belopp i avsnitt 6.8.1. KLYS **avstyrker förslaget i denna del och anser att kraven på återbetalning bör mildras**, eftersom det i tider av kris kommer att vara extra svårt för arbetslösa att veta vad de har rätt till och för arbetslöshetskassorna att utreda återkrav. Många inom våra yrkesgrupper har sällan de marginaler som krävs för att klara av stora återbetalningskrav.

KLYS delar utredningens bedömning i kap 7 att det finns **behov av att kunna föreskriva om tillfälliga undantag från vissa bestämmelser** i arbetslöshetsersättningslagstiftningen vid fredstida krissituation som påverkar arbetsmarknaden, i syfte att mildra negativa konsekvenser för enskilda och för samhället. Så gjordes under pandemin och innebar att många frilansande kulturskapare både kunde få tillgång till arbetslöshetsförsäkring och snabbt återuppta verksamhet i sina företag när pandemin upphörde. Det gällde inte minst lättnader i kvalificeringskraven, eftersom många kulturskapare inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Särskilt värdefulla a-kasselättnader var också de som innebar att företagare kunde vilandeförklara sitt företag i större utsträckning (i princip obegränsat antal gånger) under perioden samt att de kunde uppdatera sin webbsida och vidta marknadsföringsåtgärder i sitt företag utan att förlora sin rätt till arbetslöshetsförsäkring. Lättnaderna medverkade till att färre soloföretagande kulturskapare slogs ut från kulturarbetsmarknaden än vad som hade varit fallet annars. När lättnaderna löpte ut var det dock många kulturskapare som tvingades avveckla sina företag eller som t o m gick i konkurs.

För dem som behöver vilandeförklara sitt företag är det nödvändigt att kunna uppdatera sin webbsida och vidta marknadsföringsåtgärder för att ha möjlighet att kunna komma i gång med sin verksamhet snabbt igen. Utan synlighet "finns" inte företaget och uppdragen rullar inte in direkt, utan det kan behövas en lång period av marknadsföringsåtgärder innan så sker.

KLYS anser därför att a-kassereglerna borde vara generösare även när det inte råder kris i utredningens mening. Den rådande lågkonjunkturen, som t ex inte klassas som en kris, har lett till att många kulturskapare tvingats lämna kultursektorn.

Vi välkomnar att den nuvarande femårsregeln för möjlighet att vilandeförklara sitt företag kortas ned till tre år i den nya arbetslöshetsförsäkringen som träder i kraft i höst, vilket ger egenföretagare möjlighet att vilandeförklara sitt företag med tätare intervaller även i icke-kristid. Från KLYS förespråkade vi dock att möjligheten till vilande av företag skulle finnas åtminstone vartannat år och att möjligheten att vidta marknadsföringsåtgärder i sitt företag under en sådan vilandeperiod, i syfte att snabbt kunna återuppta sin verksamhet, också skulle behållas.

Det ska dock understrykas att vi anser att den permanentning av möjligheten att meddela föreskrift om undantag från femårsregeln som gjordes 2023 är positiv och bör kunna aktiveras snabbt vid eventuell ny kris i förhållande till den nya treårsregeln.

Mot denna bakgrund **tillstyrker KLYS förslaget om att undantag från nya ALF ska kunna göras inte minst när det gäller regler om återupptagande av näringsverksamhet.**

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetschef KLYS